

Jordbruksutskottets betänkande

1981/82:30

om kontrollen av hälso- och miljöfarliga varor

Motionerna

I motion 1981/82:608 av Karin Flodström och Roland Sundgren (båda s) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder i syfte att förbättra informationen om ämnen som kan förorsaka problem för allergiker.

I motion 1981/82:1044 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena l e, g och h), att riksdagen hos regeringen hemställer om

- e) att det utreds om gällande PCB-lag kan behöva vidgas till att gälla också vissa andra halogenerade kolväten än PCB,

- g) att ett program för skyndsamt färdigställande av produktregistret läggs fram,

- h) att nya kemiska produkter och ämnen skall underkastas förhandsgranskning från hälso- och miljösynpunkt i enlighet med vad som i motionen anförts.

I motion 1981/82:1106 av Bengt Silfverstrand m. fl. (s) yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1981/82:1105 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökad satsning på alternativa odlingsformer.

I motion 1981/82:1900 av Anders Gernandt (c) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om åtgärder som ger produktkontrollnämnden befogenhet att behovspröva ämnen som anmäls för inregistrering i Sverige.

I motion 1981/82:1908 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (båda m) yrkas

1. att riksdagen beslutar begära att regeringen genom infordrande av redovisning från forskare, det praktiska skogsbruket och andra sakkunniga utreder om det f. n. eller inom en nära framtid finns eller förväntas finnas metoder och hjälpmedel vilka kan föranleda en omprövning av nuvarande förbud för behandling av skogsplantor med DDT,

2. att riksdagen beslutar begära — om sådana förutsättningar finns — att regeringen verkställer en sådan prövning,

3. att riksdagen beslutar begära att regeringen, om en sådan omprövning motiverar en dispensgivning för skogsbruket för behandling av skogsplantor med DDT, föreslår riksdagen att besluta om sådan dispensgivning med villkor och sätt för densamma.

I motion 1981/82:1914 av Karl Leuchovius och Arne Svensson (båda m)

yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om regler för skydd av skogsplantor som innebär att DDT åter tillåts.

I motion 1981/82:1921 av Olof Palme m. fl. (s) yrkas, såvitt nu är i fråga (yrkandena 1 och 2),

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära att en gift- och kemikommission tillsätts med de uppgifter som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära en tidsplan över arbetet med produktregistrets färdigställande.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande ett antal under allmänna motionstiden 1982 väckta motioner om kontrollen av hälso- och miljöfarliga varor och därmed sammanhängande frågor. Motionsyrkandena avser såväl produktkontrollens organisation som användningen av vissa produkter.

Produktkontrollens organisation

Motionerna 1044, 1900 och 1921 berör i olika avseenden produktkontrollens organisation. Motionsyrkandena avser bl. a. tidsplan för färdigställande av ett produktregister, införande av obligatorisk förhandsgranskning av nya kemiska produkter och tillsättande av en gift- och kemikommission. Bland förslagen märks också införande av behovsprövning av ämnen som anmäls för registrering i Sverige. Flertalet frågor har vid flera tillfällen varit föremål för riksdagens prövning med anledning av väckta motioner i ämnet.

Bedräffande *produktregistret* har utskottet tidigare framhållit att nyssnämnda register kommer att få en avgörande betydelse för uppnåendet av målen för produktkontrollen. Det är främst produktkontrollnämnden som har att ta ställning till registrets närmare utformning och uppbyggnad. Utskottet har dock i flera sammanhang understrukit vikten av att det fortsatta arbetet med produktregistret bedrivs så att det snarast kommer till praktisk användning. Samtidigt har utskottet med skärpa framhållit nödvändigheten av att registret kan utnyttjas så att skyddsombuden på effektivaste möjliga sätt bereds tillgång till för deras verksamhet relevanta uppgifter ur registret.

Dessa uttalanden äger allttjämt full giltighet. Som tidigare redovisats för riksdagen genomfördes den första etappen av produktregistrets uppbyggnad under år 1979. Därvid anmäldes drygt 100 000 kemiska produkter till registret av ca 500 företag. I en andra etapp byggs registret ut med uppgifter om anmälda produkters sammansättning och om andra förhållanden i fråga om produkterna som är av betydelse från hälso- och miljösynpunkt. På produktkontrollnämndens förslag fastställde regeringen i mars 1979

vissa föreskrifter om den närmare utformningen av ett första steg av den andra etappen. Föreskrifterna innebar att deklareringsplikt i det första steget infördes för ett begränsat antal produkter, främst s. k. baskemikalier.

I samband med fastställelsen av föreskrifterna uppdrog regeringen åt produktkontrollnämnden att mot bakgrund av de erfarenheter som görs under det första steget redovisa ett närmare program för kommande steg i registrets uppbyggnad. I produktkontrollnämndens uppdrag ingår vidare att närmare utreda på vilket sätt andra myndigheter skall få tillgång till behövlig information från registret.

Enligt vad utskottet inhämtat kommer produktkontrollnämnden att inom kort redovisa det begärda programmet för registrets fortsatta uppbyggnad.

Frågan om produktregistrets fortsatta uppbyggnad har även behandlats av kommittén (Jo 1978:06) för översyn av produktkontrollens organisation i dess betänkande (Ds Jo 1980:04) med förslag till ny sådan organisation. Detta betänkande är föremål för prövning inom jordbruksdepartementet med sikte på att proposition i ämnet så snart sig göra låter skall föreläggas riksdagen.

Under angivna förhållanden finner utskottet de i motionerna 1044 yrkande 1 g och 1921 yrkande 2 framlagda förslagen om det fortsatta arbetet med färdigställande av produktregistret inte påkalla någon riksdagens ytterligare åtgärd.

Frågan om skärpt miljökontroll i form av *förhandsgranskning av vissa hälso- och miljöfarliga varor* har flera gånger behandlats av riksdagen utan att föranleda någon ytterligare åtgärd.

Vid behandlingen av motionsyrkandena har utskottet framhållit att lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor självfallet bör utformas på ett sätt som vid tillämpningen medger en så effektiv produktkontroll som möjligt. Detta har också varit tanken med nu gällande svenska lagstiftning på området. Mycket hänger emellertid på hur tillämpningen sker, och där kräver, som utskottet i olika sammanhang anfört, den snabba utvecklingen på förevarande område ett oavlatligt framflyttande av positionerna från de produktkontrollerande samhällsorganens sida. Utan erforderliga resurser, såväl på det personella som på det materiella planet, riskerar emellertid ett aldrig så ambitiöst utformat regelsystem att bli en pappersprodukt. Sammanfattningsvis har utskottet konstaterat — med instämmande i tidigare aktuella motioners syfte — att den svenska miljökontrolllagstiftningen i sin nuvarande utformning får anses väl avvägd med hänsyn till de möjligheter som i vårt land f. n. står till buds för en utbyggnad av förevarande kontrollverksamhet. I sammanhanget har också hänvisats bl. a. till företagna organisationsförändringar vid naturvårdsverket.

Hithörande spörsmål har även tagits upp av kommittén för översyn av produktkontrollorganisationen. Enligt kommitténs mening talar starka skäl för att ett anmälningsförfarande beträffande nya kemiska ämnen

kommer till stånd i Sverige. Emellertid anser kommittén att det ännu bör anstå någon tid — förslagsvis till den 1 januari 1983 — innan anmälningsplikt föreskrivs. Skälet härför är främst att anmälningsförfarandet inte bör införas samtidigt med en större omorganisation av produktkontrollmyndigheterna, eftersom förfarandet ställer stora krav på prövningsmyndigheten vars kapacitet i första hand bör utnyttjas för produktkontroll enligt nuvarande bestämmelser. Beaktas bör också att anmälningsförfarandet får ett begränsat värde innan prövningsmyndigheten har tillgång till ett fungerande produktregister som gör det möjligt att kontrollera om anmälningsplikt föreligger.

Utskottet finner med anledning av det anförda att motion 1044 yrkande 1 inte bör föranleda någon riksdagens ytterligare åtgärd.

I motion 1921 framhålls att det finns anledning att på bred front angripa de problem som användningen av kemikalier leder till. Motionärerna föreslår att en särskild *gift- och kemikommission* tillsätts för att under en begränsad tidsperiod bl. a. svara för samordningen av de åtgärder som på skilda områden erfordras om önskat resultat skall uppnås.

Utskottet får erinra om att motsvarande motionsyrkanden de senaste åren upprepade gånger behandlats av riksdagen utan att ha ansetts böra föranleda särskild åtgärd av riksdagen med hänvisning till pågående översyn av den statliga organisationen på produktkontrollområdet. När frågan hösten 1980 behandlades av riksdagen (JoU 1980/81:2) vitsordade utskottet värdet av att de problem som togs upp i berört avseende ägnades uppmärksamhet. Bl. a. syntes det angeläget att frågorna noggrant prövades i den kommande beredningen inom regeringskansliet av föreliggande organisationsförslag. Utskottet förutsatte också att så skulle komma att ske utan att riksdagen gjorde något särskilt påpekande härom.

Med hänsyn till vad nu anförts finner utskottet inte anledning påyrka något särskilt initiativ från riksdagens sida med anledning av motion 1921 i förevarande del (yrkande 1).

Enligt motion 1900 bör riksdagen hos regeringen anhålla om åtgärder som ger produktkontrollnämnden befogenhet att *behovspröva* ämnen som anmäls för inregistrering i Sverige. Motionären framhåller att ingen svensk myndighet i dag har befogenhet att säga nej till nya kemikalier med hänvisning till att de inte behövs. Produktkontrollnämnden måste godkänna ett ämne, bara det har angiven verkan och är testat på djur enligt gällande krav. Enligt motionärens mening är många av ifrågavarande bekämpningsmedel helt onödiga för andra än tillverkaren. Som exempel nämns ett ämne som nyligen godkänts för användning i Sverige, vars enda användningsområde är att hämma tillväxten hos julstjärnor. Medlet har under framställningsprocessen testats genom olika djurförsök.

Utskottet hyser i och för sig sympati för motionens syfte. Utskottet vill bl. a. erinra om att utskottet i annat sammanhang med anledning av en motion om djurskydd beträffande vissa kemiska preparat med ytterst

perifert användningsområde (t. ex. medel för att förhöja vissa krukväxters utseende e. d.) framhållit att det enligt utskottets mening är klart stötande från etisk synpunkt om djurförsök skall behöva förekomma i tillverkningsprocesserna. Detta har också riksdagen som sin mening gett regeringen till känna (JoU 1981/82:3).

Införandet av en allmän behovsprövning som ett led i produktkontrollnämndens prövning i förevarande fall skulle emellertid ställa stora krav på nämndens resurser. Hur en utökning av produktkontrollnämndens uppgifter i angivet hänseende skulle påverka den övriga kontrollverksamheten är svårt att överblicka. Som tidigare nämnts är frågan om produktkontrollens framtida organisation föremål för prövning inom regeringskansliet. Vidare arbetar en särskild utredning med frågor om användningen av kemiska medel i jord- och skogsbruket m. m. (Jo 1979:09). Enligt vad utskottet erfarit kan denna utredning väntas beröra bl. a. frågan om behovsprövning av ifrågavarande medel.

Med anledning av vad här anförts finner utskottet motion 1900 inte böra påkalla någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Användningen av vissa produkter, m. m.

I motion 1908 yrkas på en omprövning av gällande förbud mot användning av *DDT i skogsbruket*. Frågan tas även upp i motion 1914, enligt vilken riksdagen hos regeringen bör begära förslag om regler för skydd av skogsplantor som innebär att *DDT* åter tillåts.

Riksdagen lämnade senast förra året ett motsvarande yrkande utan bifall under hänvisning till att resultatet av den år 1979 tillsatta utredningen om användningen av kemiska medel i jord- och skogsbruket (Jo 1979:09) borde avvaktas. De i år väckta motionerna i ämnet bör enligt utskottets mening av samma skäl lämnas utan åtgärd.

Enligt motion 1044 yrkande 1 e bör utredas om gällande *PCB-lag* kan behöva vidgas till att gälla också andra närbesläktade ämnen av *klorerade kolväten*.

Utskottet vill erinra om att *PCB-lagen* upphävdes i samband med tillkomsten av 1973 års lag om hälso- och miljöfarliga varor. Ett av skälen för införandet av sistnämnda lag var att den skulle ge myndigheterna möjlighet att snabbt och i den omfattning som behövdes ingripa mot alla de ämnen och kemiska produkter som är eller kan misstänkas vara farliga för människor och miljön. Tidigare gällande bestämmelser om s. k. direkt produktkontroll, typ *PCB-lagen*, medgav ingripanden endast mot enstaka kemiska ämnen och produkter och var sålunda mindre flexibla.

Såvitt utskottet sålunda kunnat finna är syftet med förevarande motionsyrkande redan tillgodosett. Någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida med anledning av detsamma erfordras därför inte.

Enligt motion 1106 hemställs under hänvisning till vad som anförts i

motion 1105 att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ökad satsning på *alternativa odlingsformer*. Motionärerna anför att allt flera människor känner en allt större oro för den starkt ökande användningen av kemiska medel i jord- och skogsbruket. Oron betingas av bl. a. rädsla för giftrester i livsmedlen och nedsmutsningen av luft och vatten. Enligt motionärernas mening skulle en bättre odlingsteknik och mindre kemikalieanvändning i jordbruket vara till gagn inte bara för miljön utan också på grund av prisutvecklingen på kemikalier och fodermedel, vilka delvis måste importeras, kunna få nationalekonomisk betydelse. I motionen lämnas en rad exempel på områden där samhället borde lämna stöd till miljövänligare odlingsmetoder inom jordbruket.

Utskottet får erinra om att riksdagen vid tidigare behandling av frågan om stöd till alternativ jordbruksteknik gjort uttalanden av innebörd bl. a. att det på skilda håll pågående forsknings- och utvecklingsarbetet på förevarande område förtjänade statligt stöd och att sådant också lämnades i olika sammanhang. Det har härvid bl. a. erinrats om den resistensbiologiska forskning som bedrivs framför allt vid lantbruksuniversitetet och vissa andra universitetsinstitutioner och växtförädlingsinstitutioner. Det har också hänvisats till att skogs- och jordbrukets forskningsråd inom ramen för tillgängliga anslagsmedel lämnat inte oväsentliga bidrag till olika grenar inom miljövärdhetsforskningen. Såvitt avser frågan om alternativa odlingsmetoder har utskottet framhållit att ansvariga myndigheter naturenliga odlingens möjligheter. Som utskottet tidigare anfört talar övervägande skäl för att samhällets insatser härvidlag sker via de organ som övervägande skäl för att samhällets insatser härvidlag sker via de organ normalt svarar för sådan verksamhet, dvs. i första hand lantbruksnämndena när det gäller rådgivning. De åtgärder som på skilda håll satts in i forsknings- och försöksverksamheten på förevarande område har bidragit till att skapa ett säkrare underlag för det fortsatta handlandet. Med hänsyn till gjorda uttalanden av riksdag och regering i detta ämne och till de åtgärder som i olika hänseenden vidtagits har riksdagen hittills ansett sig kunna förutsätta att vunna forskningsrön och erfarenheter skulle komma den naturenliga odlingens intressenter till godo utan något ytterligare initiativ från riksdagens sida.

Det bör i sammanhanget även erinras om att den i det föregående omnämnda utredningen om användningen av kemiska medel i jord- och skogsbruket bl. a. har till uppgift att inventera och redovisa de alternativa odlingsmetoder som finns tillgängliga för att helt eller delvis ersätta de kemiska preparaten. Motioner med förslag till samhälleligt stöd till bl. a. forskning, rådgivning och utbildning rörande alternativa odlingsformer har på utskottets förslag tidigare överlämnats till utredningen (se JoU 1979/80:6). Något särskilt initiativ från riksdagens sida med anledning av den nu väckta motionen i ämnet finner utskottet därför inte nödvändigt.

I motion 608 hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till åtgärder i syfte att förbättra informationen om *allergiframkallande ämnen*. Motionärerna påpekar att allergi blir ett allt större problem för många människor. Man räknar med att ca 15 % av alla personer har någon form av allergiska besvär. Enligt motionen skulle situationen för den stora grupp av människor som lider av allergi i vårt land bli betydligt ljusare om bättre innehållsdeklaration av bostäder, möbler, textilier, födoämnen och kemiska preparat förekom.

Utskottet anser för sin del att motionärerna tar upp en mycket viktig fråga. Den starkt ökande kemikalieanvändningen i det moderna samhället torde i betydande grad bidra till att en allt större del av befolkningen drabbas av allergiska besvär av skilda slag. Självfallet är det av största vikt att man från samhällets sida gör allt som rimligen kan krävas för att berörda olägenheter för personer med allergiska besvär skall elimineras eller i varje fall så långt möjligt minskas. Det torde närmast ankomma på berörda myndigheter, sålunda i nu förevarande fall bl. a. produktkontrollnämnden, statens livsmedelsverk och socialstyrelsen att noga följa utvecklingen och vidta de åtgärder, bl. a. i informationshänseende, som härvidlag kan befinnas erforderliga.

Vad utskottet här med anledning av motion 608 anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Hemställan

Utskottet hemställer

Produktkontrollens organisation

1. beträffande *uppbyggnaden av produktregistret*
att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1044 yrkande 1 g och 1981/82:1921 yrkande 2,
2. beträffande *förhandsgranskning av nya kemiska produkter*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1044 yrkande 1 h,
3. beträffande *tillsättande av en gift- och kemikommission*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1921 yrkande 1,
4. beträffande *behovsprövning av vissa ämnen*
att riksdagen lämnar motion 1981/82:1900 utan ytterligare åtgärd,

Användningen av vissa produkter, m. m.

5. beträffande *användningen av DDT i skogsbruket*
att riksdagen avslår motionerna 1981/82:1908 och 1981/82:1914,

6. beträffande *klorerade kolväten*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1044 yrkande 1 e,
7. beträffande *stöd till alternativa odlingsformer*
att riksdagen lämnar motion 1981/82:1106 utan ytterligare åtgärd,
8. beträffande *information om allergiframkallande ämnen*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motion 1981/82:608.

Stockholm den 15 april 1982

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Maj Britt Theorin (s), Börje StenSSon (fp), Grethe Lundblad (s), Hans Wachtmeister (m)*, Filip Johansson (c), Gunnar Olsson (s)*, Sven Eric Lorentzon (m), Håkan Strömberg (s), Martin Segerstedt (s), Jens Eriksson (m)*, Lennart Brunander (c), Jan Fransson (s) och Åke Persson (fp)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation

Produktkontrollens organisation (mom. 1 och 3)

Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Martin Segerstedt och Jan Fransson (alla s) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Under angivna" och slutar med "riksdagens ytterligare åtgärd" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill för sin del understryka vikten av att samhället äger en god överblick över de kemiska ämnen och produkter som förekommer i arbetslivet och på marknaden. Forskningsinsatserna måste intensifieras och kontrollfunktionerna byggas ut. Det finns i förevarande sammanhang skäl att ånyo med skärpa understryka riksdagens tidigare upprepade gånger uttryckta önskemål om snabbast möjliga uppbyggnad av ett fullständigt produktregister. Ett sådant register kommer att underlätta kontroll av befintliga ämnen samtidigt som det skapar förutsättning för nya former av myndighetskontroll av den kemiska miljön. En av de viktigaste nytillkommande möjligheterna är att nya ämnen kan kontrolleras innan de tas i bruk. Alla åtgärder som kan underlätta framtagandet av registret bör därför vidtas. I motion 1981/82:1921 föreslås att riksdagen hos regeringen begär en tidsplan över arbetet med produktregistret. Utskottet ansluter sig

till motionärernas förslag härvidlag. En sådan framställning från riksdagens sida bör också vara ägnad att tillgodose syftet med i motion 1981/82:1044 framförda önskemål om påskyndande av arbetet med uppbyggnaden av produktregistret.

Vad utskottet här med anledning av motion 1981/82:1044 yrkande 1 g och med tillstyrkande av motion 1981/82:1921 yrkande 2 anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "I motion" och slutar med "del (yrkande 1)" bort ha följande lydelse:

I fråga om det i motion 1981/82:1921 framförda förslaget om inrättande av en gift- och kemikommission finner sig utskottet i allt väsentligt kunna ansluta sig till de synpunkter som anförts i motionen. Som motionärerna anför måste utgångspunkten för arbetet med den kemiska miljön vara att människor inte skall komma till skada genom användningen av kemiska ämnen. Tillverkare och importörer måste ta ansvar för att deras produkter inte ger upphov till sådana skador. Samhället skall tillse att de uppfyller sitt ansvar. Ytterst är det en uppgift för samhället att avgöra vilka kemiska ämnen och produkter som skall få användas samt se till att de människor som kommer i kontakt med dessa ämnen har tillräcklig information och kunskap för att kunna hantera dem på ett säkert sätt.

Det är angeläget att anlägga en helhetssyn — vari inbegrips både arbetsmiljön och den yttre miljön — på de problem som användningen av kemikalier medför. Gällande lagstiftning bör ses över och skärpas. Brister måste rättas till. Kraven på forskningsinsatser bör redovisas och program för det framtida arbetet upprättas. Kontroll- och laboratoriefunktioner behöver ses över och behoven av åtgärder redovisas. Administrationen bör granskas och möjligheterna till samordning undersökas.

Av det föregående framgår att det som motionärerna anför finns anledning att på bred front angripa de problem som den alltmer ökande användningen av kemiska ämnen leder till. Det krävs härvid att en mängd åtgärder på vitt skilda fält sätts in. För att åtgärderna verkligen skall ge resultat måste dock en effektiv samordning av insatserna komma till stånd. Den erforderliga överblicken av det kemiska området i hela dess vidd saknas f. n. En kommission av det slag som förordas i motionen bör här otvivelaktigt kunna göra betydande insatser. Utskottet föreslår mot bakgrund av det anförda att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1921 yrkande 1 uttalar sig för att regeringen tillsätter en gift- och kemikommission med de uppgifter som redovisats i motionen.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 1 och 3 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *uppbyggnaden av produktregistret*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:1044 yrkande

- 1 g och med bifall till motion 1981/82:1921 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *tillsättande av en gift- och kemikommission* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:1921 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,